

Globalizacija u Republici Hrvatskoj - prednosti i nedostatci

Hodak, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:931161>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
«Dr. Mijo Mirković»

MARTINA HODAK

**GLOBALIZACIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ –
PREDNOSTI I NEDOSTATCI**

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MARTINA HODAK

**GLOBALIZACIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ –
PREDNOSTI I NEDOSTATCI**

Završni rad

JMBAG: 0303067696, redovita studentica

Studijski smjer: Marketinško upravljanje

Predmet: Ekonomska sociologija

Mentor / Mentorica: doc. dr. sc.Saša Stjepanović

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

Sadržaj

SAŽETAK:.....	5
UVOD	6
1. GLOBALIZACIJA	7
a. Pojam globalizacije	9
b. Nositelji globalizacije.....	10
3. Pozitivni i negativni učinci globalizacije.....	11
a. Prednosti globalizacije.....	12
b. Negativni učinci globalizacije.....	12
4.Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj.....	13
5. Globalizacija u Republici Hrvatskoj.....	15
a. Koristi za hrvatsku ulaskom u Europsku uniju.....	16
b. Uvođenje eura kao službene valute	18
c. Europa 2020	20
ZAKLJUČAK.....	24
LITERATURA.....	26

SAŽETAK:

Globalizacija je sveprisutna u svijetu. Riječ globalizacija je najkorištenija riječ u svijetu, a postaje aktualna krajem 20. stoljeća.

Globalizacijski proces ne zahvaća sve zemlje jednakom snagom, ali je sveprisutna u svim zemljama svijeta s nejednakim učincima na razvoj pojedinih zemalja. U suvremenim uvjetima globalizacija predstavlja stadij u kontinuiranom procesu društvenih promjena, a njeni su se procesi počeli upotrebljavati 80 -ih godina prošlog stoljeća. Globalizacija predstavlja novi trend promjena u društvu, gospodarstvu i tehnologiji.

Proces globalizacije izaziva pozitivne i negativne učinke. U ovom radu su obrađene pozitivne i negativne posljedice globalizacije te kako one utječu na Hrvatsku.

Republika Hrvatska je relativno mlada zemlja koja je bila zahvaćena ratom, što je dodatno otežavalo da se Hrvatska uhvati u koštac s fenomenom globalizacije. Očito je kako se globalizacija u Republici Hrvatskoj povećavala kroz godine. Jedan od glavnih ciljeva vanjske politike Republike Hrvatske bio je ulazak u Europsku uniju. U radu je spomenuto istraživanje Švicarske konfederacije koja je provela istraživanje mjereno na razini svijeta gdje se Hrvatska nalazi na 25.mjestu po indeksu globalizacije. Prema tome istraživanju Hrvatska je najbolji rezultat ostvarila u društvenoj globalizaciji za koju se uzimaju u obzir pokazatelji raširenosti ideja, informacija i sl, a najgori rezultat je ostvarila u političkoj globalizaciji za što se uzimaju u obzir pokazatelji političke uklopljenosti u međunarodnu politiku.

UVOD

Tema ovog završnog rada je globalizacija u Republici Hrvatskoj. Ovaj rad će obraditi kako globalizacija utječe na Hrvatsku, kakve koristi Hrvatska ima od procesa globalizacije.

U prvom djelu rada je objašnjeno što je to globalizacija, te kako je nastala. Objašnjava kako globalizacija ne zahvaća sve zemlje jednako, ali je ipak prisutna u svim zemljama svijeta, nekima više, nekima manje. Globalizacija podrazumijeva proces koji teži obuhvatnosti svijeta. Globalizacija traži određene zahtjeve kao što su stalna ulaganje u znanje, istraživanje i razvoj, tehnologije. Tko jednom počne zaostajati ili se ne uključi na vrijeme u suvremene procese, bitno zaostaje.

U drugom dijelu rada su opisane posljedice globalizacije. Pozitivne i negativne. Posljedice globalizacije izazivaju interakcije između ljudi. Da bi se učinci nove ekonomije mogli razvijati potrebno je imati uvijete. Da bi ona mogla biti korisna, mora osigurati gomilanje kapitala, raspoloživost važnih resursa, kvalitetu radne snage i slično. Objašnjavaju se prednosti globalizacije, te kako su se oni razvijali nekada kroz povijest kroz industrijsku revoluciju, a danas se razvijaju kroz tehnologiju, jako se puno ulaže u znanje. To olakšava i ubrzava globalizaciju i nudi nove prilike za ulaganje u svjetskim okvirima, ali na novim temeljima.

Cilj rada je bio utvrditi što globalizacija donosi za sobom i uvidjeti posljedice globalizacije koje nisu onakve kakvim mediji predstavljaju. Globalizacija je složen proces koji nejednako zahvaća zemlje. Globalizacija je proces koji prelazi granice države, stvara nove proizvode, tehnologiju, stvara interakciju među ljudima. Globalizacija ima pozitivne učinke kao što je razvoj proizvoda, tehnologije što je prednost, dok ima i one negativne koji oslabljuju državu i stvara veliku razliku između bogatih i siromašnih. Cilj ovog završnog rada je bio objasniti pojam globalizacije, definirati posljedice i prikazati utjecaj na Hrvatsku. Republika Hrvatska je mala država koja nema utjecaj na globalizaciju, ali joj se prilagođava. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, stanovnicima se pruža veća mobilnost pa i tako više mogućnosti za zapošljavanjem.

U četvrtom dijelu rada objašnjava se globalizacija i njene refleksije u Republici hrvatskoj prema zborniku dr. Matko Meštrović s Ekonomskog instituta u Zagrebu. To je svjedočanstvo kako globalizacijski procesi utječu na Hrvatsku, na njeno gospodarstvo, društvo, kulturu.

U posljednjem dijelu rada objašnjavaju se procesi globalizacije koji su utjecali na Republiku Hrvatsku. Spominju se globalizacijske koristi koje je ostvarila pristupanjem u Europsku uniju. Spomenuto je istraživanje Švicarske konfederacije prema kojemu se Hrvatska nalazi na 25. mjestu prema indeksu globalizacije, mjereno na razini svijeta.

1. GLOBALIZACIJA

Najčešće korištena riječ u današnjem svijetu je „Globalizacija“ koja postaje vrlo aktualna krajem 20. stoljeća. Danas postaje nemoguće da se sve zemlje „sakriju“ iza svojih granica: stvaranje nacionalnih autarhija postaje iluzorno, (kao modela funkcioniranja gospodarskog i socijalnog sustava) Ekonomska politika zemalja ne može pasivno promatrati niti pratiti svjetske procese globalizacije koje su zahvatili tokove proizvodnje, uvoz, izvoz, pokretljivost radne snage i kapitala. Iako proces globalizacije ne zahvaća jednakom snagom sve zemlje svijeta, ipak je on prisutan u svim zemljama, s nejednakim učincima na napredak i zaostajanje pojedinih zemalja u razvoju. Zahtjevi međunarodnih tržišta postaju sve „veći“ što nameće potrebu da se zemlje prilagodne tim procesima. Zato se određene države nalaze u situaciji da se jedne strane ogledaju u očuvanju nacionalnog identiteta i integriteta tradicije, te s druge strane, djelotvornom uklapanju u proces globalizacije koji se odvijaju transnacionalno i transsocijalno. Globalni proces kapitalne preobrazbe suočava sve zemlje s nizom naizgled nepovezanih pitanja, koja bi trebalo dobro promišljati u njihovim unutarnjim vezama. Odvija se proces preobrazbe potrošnje i proizvodnje, iako svjetski ekonomski prostor nije postao homogen. Na snazi su integracijski procesi koji omogućuju velike koncentracije proizvodnje i potrošnje. To se prije svega odnosi na Europsku uniju, koja se ubraja među vodeće sile svijeta. Ekonomske organizacije regionalne suradnje zemalja članica, institucionalno vezanih, po planu slobodnih prometa robe, rada, kapitala. Iako se ti procesi ne odvijaju idealno, oni značajno utječu na svjetska privredna kretanja i položaj pojedinih zemalja u svjetskom, gospodarskom, socijalnom, i političkom sustavu.¹ U suvremenim uvjetima

¹ Veselica, Vladimir, Globalizacija i nova ekonomija, općenito o globalizaciji, 2007. godina, str.3

globalizacija predstavlja stadij u kontinuiranom procesu društvenih promjena, a njeni su se procesi počeli pojačavati 80-ih godina 20. stoljeća. Možemo reći da globalizacije predstavlja novi trend promjena u društvu, gospodarstvu, tehnologiji. Globalizaciju nalazimo još u 18. stoljeću, kad je Europa bila zahvaćena valom velikih političkih, društvenih, ekonomskih promjena. Ona je bila prisutna prije, ali njen suvremeni oblik je novijeg datuma. Industrijalizacija i logika kapitala temelj su društveno – političkih i ekonomskih promjena koja oblikuju društva. Te su se promjene događale eksponencijalnom brzinom za razliku od raniji razdoblja, prije industrijske revolucije, kada su promjene tekle vrlo sporo. Nekada se generacijama živjelo uglavnom u ne izmijenjenim uvjetima, a sada brzina promjena postaje sve veća i one se događaju unutar jedne generacije, što se predstavlja da pojedinac tijekom vremena promjeni i po nekoliko zanimanja. Upotrebljavaju se mnogi izrazi koji su slični pojmu globalizacije, ali se od nje razlikuju. Najučestalije se spominju riječi: industrijalizacija, modernizacija, postindustrijalizam, postmodernizam. Industrijalizacija je pojam koji se koristi za opis ogromnih društveno – političkih promjena. Posljedice industrijalizacije su bile ogromne, što se prije svega odnosi na ekonomski razvoj, rast, produktivnost, promjenu strukture zanimanja, organizaciju rada, profesionalne vještine, obrasce potrošnje i sl. Modernizacija se upotrebljava kao pojam šireg spektra promjena koja postaju složenije: uvelike se odvija proces urbanizacije, dok se proizvodnja i društvena organizacija temelji na znanosti. Posebno se koristi za opis procesa kojima se zemlje Trećeg svijeta industrijalizirale i modernizirale. Industrijalizacija i modernizacija bile dio globalnog procesa. Postindustrijsko društvo označuje veliku promjenu u strukturi proizvodnje. Razvio se tercijarni sektor, pa broj zaposlenih u sektoru premašuje broj zaposlenih u industriji. Industrijalizacija i modernizacija se mogu razviti unutar granica jedne države ili jednog dijela svijeta, dok se globalizacija širi preko nacionalnih granica i izaziva raznolike posljedice koje se ne mogu više tumačiti dosadašnjim gledanjima na pojave i fenomen koji nastaju u razvoju pojedinih zemalja u cjelini. ² Radi samog procesa globalizacije svijet se teško snalazi u velikim i brzim promjenama koje globalizacija izaziva. Teku procesi postupnog otvaranja državnih granica, to jest slabljenja državnih granica. U svim procesima globalizacije ekonomski faktor je bitan – razvijaju se novi pogledi u kojima shema klasičnih sukoba između nerazvijenih

² Veselica, Vladimir, Globalizacija i nova ekonomija, općenito o globalizaciji, zagreb, 2007.godina, str.4

država nemaju onakav oblik kakav su imale nekada. Taj razvoj stvara novi trend, nove vrste ekonomije, koja uključuje globalizaciju koja modernizira odnose u društvu. Postavlja se novi temelj ekonomije, novi modeli ekonomskog rasta, što odgovara pojmu „nova ekonomija“

a. Pojam globalizacije

Formalna definicija globalizacije podrazumijeva proces otvaranja i liberalizacije nacionalnih i finansijskih tržišta i njihova prilagodba u globalno tržište kapitala. Ali danas se sve učestalije pod tim nazivom smatra „međunarodna integracija,“ pa možemo govoriti o globalizaciji u širom smislu riječi. Globalizacija je pojam koji je izveden od riječi „global,“ što bi značilo ukupnost, „globalizam“ bi bio način gledanja na zbivanje u globalu. Globalizacija podrazumijeva proces koji teži obuhvatnosti svijeta. Globalizacija traži određene zahtjeve kao što su stalna ulaganje u znanje, istraživanje i razvoj, tehnologije. Tko jednom počne zaostajati ili ne uključi na vrijeme u suvremene procese, bitno zaostaje. Svijet se danas sve više otvara i smanjuje i od tuda je dobro poznata uzrečica da je svijet jedno „globalno selo.“ „Teoriju globalizacije“ smislio je Ronald Robertson. Na temelju globalizacije opisao je pojavu koje imaju nadnacionalno značenje. Osim njega još i drugi autori govore o teoriji globalizacije koja ima brojna značenja. Ulrich Beck piše čak o osam tipova globalizacije od koje su najvažnije prve četiri. Tipovi globaliteta prema Becku:

1. gospodarski tip
2. tehnološki tip
3. univerzalne vrijednosti
4. globalna kulturna industrija
5. policentrična svjetska politika
6. svjetsko osiromašenje
7. globalno razaranje i uništavanje čovjekova okoliša
8. transkulturalni konflikt.

Beck i drugi autori se slažu da je globalizacija proces socijalnog, političkog, društvenog, kulturnog djelovanja koja prelazi granice država. Jasno je da

globalizacija utječe i na gospodarstvo, politiku te kulturu djelovanja na svjetskoj razini, a bitna stavka procesa globalizacije je tehnološki razvoj. Razvojem novih tehnologija dolazi do olakšanog načina povezivanja svijeta i stvaranja zajedničkog tržišta. Upravo razvoj tehnologije doprinosi globalnom razmišljanju čovjeka. Potrebno je stalno ulaganje u tehnologiju, znanje i daljnji razvoj. Ukoliko se zaostane, ispada se iz tržišne igre. Razlog tomu je što je globalizacija upravo posljedica novog vremena suvremene tehnologije. Ostvaruje se slobodno kretanje kapitala, robe, ljudi i informacija te nesmetano kretanje kroz granice. Nakon raskola Drugog svjetskog rata, brojne Europske zemlje započinju proces povezivanja, s ciljem izbjegavanja mogućnosti novog rata te stvaranja područja zajedničkog tržišta i blagostanja. Jedan od takvih primjera je GATT, opći sporazum o carinama i trgovini kojim se nastojalo smanjiti trgovačke carine te ostvariti trgovinsko povezivanje među zemljama. Također primjer mogu biti i NATO, UN i EU. Globalizacijom se stvara sve većapovezanost i ovisnost zemalja o međunarodnoj trgovini. Stalni razvoj tehnologije doprinosi da se moraju pratiti trendovi kako bi bili dio globalnog svijeta. Svijet postaje bezgranica, šire se kulturni vidici i običaji s jedne strane svijeta na drugu.

Možemo reći da je globalizacija spajanje nečeg manjeg, što samo ne može doći do izražaja, nešto što može svima doprinjeti omogućiti razvoj u svim poljima društvenog života, koji je omogućen razvojem brzih informacija.

b. Nositelji globalizacije

Kao temeljnim nositeljima globalizacije ističu se multinacionalne kompanije poput Coca-cola, IBM i General Motors i brojne druge koje utječu i pokreću proces globalizacije. Jasno je da multinacionalne kompanije posjeduju najveći kapital te svojim širenjem poslovanja i tržišta utječu na cijelokupno djelovanje svjetskog tržišta. Postoji sve veća potreba za novim načinima poslovanja koja će omogućiti efikasnije i profitabilnije poslovanje te po samoj prirodi stvari, kompanije ulažu u istraživanje razvoj što rezultira brzim tehnološkim promjenama, rastom bruto društvenog proizvoda te konačno povećanja životnog standarda. Upravo multinacionalne kompanije koje upravljaju svjetskim tržištem se mogu isticati kao najbitniji subjekt u procesu globalizacije. Osim multinacionalnih kompanija, vrlo bitnu ulogu imaju međunarodne organizacije poput Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Svjetske trgovinske organizacije (WTO) i Svjetske banke (WB).

3. Pozitivni i negativni učinci globalizacije

Proces globalizacije izaziva i pozitivne i negativne učinke. Razvija interakciju između ljudi izvan državnih granica u ekonomiji, kulturi, društvu, politici, upravi. Pozitivni učinci od procesa globalizacije mogu se svesti na sljedeće: brži ekonomski rast, puna zaposlenost, pojava novih proizvoda i usluga, odsustvo inflacije, te čvrsta monetarna politika. To čini sadržaj pojma „nova ekonomija.“ Ne niječući postojanje potencijalnih koristi od nove ekonomije, potrebno je unaprijed imati na umu poteškoće koje predstavlja nova ekonomija. Za postizanje učinaka nove ekonomije potrebno je imati uvijete. Da bi ona mogla biti korisna, mora osigurati gomilanje kapitala, raspoloživost važnih resursa, kvalitetu radne snage i slično. Ona se neće razvijati kao u prošlosti, nego će se razvijati na nacionalnoj osnovi. Globalizacija, koju pored ostaloga, karakteriziraju nove informacijske i komunikacijske tehnologije to omogućuje. To olakšava i ubrzava globalizaciju i nudi nove prilike za ulaganje u svjetskim okvirima, ali na novim temeljima.³

Globalizacija izaziva i negativne učinke, što dovodi do njezinog osporavanja. Antiglobalizacijski istupi su sve češći, uz napomenu da je antiglobalizacijska argumentacija doista zbrkana. Zamjetna su gledanja koja s jedne strane nastaju na modelu protivljenja liberalnom ambijentu kapitalizma, a i na protivljenju tržišnim snagama. S druge strane, nastaje žaljenje na kapitalizam – „fordistički“ model, odnosno 30 slavnih godina države blagostanja od 1945. – 1975.g. Izrazito negativnim utjecajem globalizacije smatra se problematika zaposlenosti i socijalne skrbi⁴. Bezobzira što globalizacija pokazuje dobre i loše učinke, ona u stvarnosti ima učinke i procese kao karakter nepravilnosti.

³ Veselica, Vladimir, Globalizacija i nova ekonomija, općenito o globalizaciji, zagreb 2007, godina, str.7

⁴ Veselica, Vladimir, Globalizacija i nova ekonomija, općenito o globalizaciji, zagreb 2007, godina, str.7

a. Prednosti globalizacije

Na kulturnom, političkom, društvenom području globalizacija ima brojne posljedice. Politička globalizacija nastala je osnivanjem Ujedinjenih naroda te preko te organizacije upravljanje svijetom imaju i „veliki i mali narodi“ Značajnu globalnu političku strukturu osim Ujedinjenih naroda je i Europska unija. Ona hoće sjediniti u jednu zajednicu sve europske države, te s njima stvoriti moćnu političku zajednicu naroda i država, koje bi uz Kinu, SAD biti ravnopravni u određivanju svjetske politike.

Napokon je došlo da nakon svih ratova i nemira na europskom tlu vlada zajedništvo, mir i sklad među zemljama. Može li globalizacija ostvariti prednosti ovisi o mnogočemu. Velika zasluga globalizacije je i širenje uspjeha kao što je proizvodnja hrane za siromašne zemlje svijeta. Tomu pridonose znanstvena istraživanja.

Globalno pozitivna stvar je materijalna pomoć državama koja su bila pogođena raznim nepogodama (potresi, požari) i cijelog svijeta stiže pomoć, kao što je bio slučaj s Hrvatskom kada je bila zahvaćena ratom i tada je bila pružena pomoć Hrvatskom stanovništvu iz zemlja diljem svijeta.

Proizvodnja proizvoda i usluga te njihova ponuda svim stanovnicima svijeta po nižoj cijeni (bez carina), te uvođenje demokracije u ona društva koja su godinama bila pod vlašću raznih malih diktatora, također je rezultat globalizacijskih procesa.

Zahvaljujući suvremenoj tehnologiji, danas se može uspostaviti komunikacija sa osobama koje su u različitim dijelovima svijeta gotovo u realnom vremenu. Proces globalizacije ima svojih dobrih strana koje svakako treba dalje razvijati.

b. Negativni učinci globalizacije

Postoje i negativni rezultati globalizacije. Veliki i jaki vladari dolaze u napast da da iskorištavaju gospodarsku moć slabijih i manjih naroda. Za male narode postoji opasnost da se integriraju s velikim narodima, te da nestanu kao da nisu nikada ni postojali. Globalizacijski procesi „brišu“ razlike među narodima koje su postojale u kulturi nekog naroda, tradiciji, povijesti, sve ono što bi svi narodi trebali očuvati. Negativni trendovi se vide u svim područjima - gospodarskom, kulturnom, društvenom, religijskom.

Globalizacija je proces koji stvara različite efekte, pri čemu razvijenije ekonomije diktiraju "igru" , dok su nerazvijenije ekonomije nemoćne. Realnost je da se mala

skupina zemalja razvija brzo, dok najslabije razvijene zemlje Afrike, Azije, Južne Amerike rastu sporije od bogatijih. Rezultat toga je, ne konvergencija, nego divergencija ili polarizacija prihoda diljem svijeta, s gospodarstvima brzog rasta, te siromašnim nacijama koja veoma zaostaju. Situacija u svijetu je uznemirujuća jer svijetom dominira nerazvijenost, siromaštvo, nepotpuna ishranjenost i glad. U 130 zemalja (u tim zemljama živi 75% svjetskog stanovništva koji proizvede 20% BDP-a), dok je s druge strane bogatstvo skupljeno u 30 razvijenih zemalja. Globalnom tržištu su potrebne institucije koje bi u mogućnosti i koristi od globalizacije ravnomjerno rasporedili i time smanjili ili uklonili rastući trend asimetričnosti u svijetu.

4. Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj

Dr. Matko Meštrović s Ekonomskog instituta u Zagrebu napisao je zbornik „Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj. To je svjedočanstvo kako globalizacijski procesi utječu na Hrvatsku, na njeno gospodarstvo, društvo, kulturu. Nova znanstveni prikaz društvenog razvitka, globalizam, za jedinicu analize uzima svjetski društveni sustav, umjesto nedavno opće prihvaćene jedinice – nacionalnog društva. Globalizam kao prikaz koji sagledava društvene i ekonomske činjenice u njihovoj povezanosti i sve obuhvatnosti. Za većinu teoretičara posljedice globalizacije se odražavaju oblastima: ekonomije i politike. Autor navodi da sociolog Antun Šundalić u svom radu *Sustav vrijednosti u vrijeme politike zaborava* oštro kritizira tranziciju Hrvatske u kapitalizam navodeći da je osnovni problem s kojim se Hrvatska nalazi u sukobu u procesu tranzicije “nekritičko prihvaćanje zapadnih ekonomski i političkih model, bez istodobnog usvajanja vrijednota i radne etike razvijenih kapitalističkih društava”. Smatra da je tranzicija u Hrvatskoj provođena bez osjećaja o cjelini procesa društva. Stoga Heršak pitanje razvijenosti Hrvatske u procesu globalizacije vidi u tvrdnji njezinih komparativnih prednosti čiji se korijeni nalaze u specifičnost i hrvatskoga jezika geografskom položaju i vezama s inozemstvom. Inzistiranjem na očuvanju raznolikosti uz upotrebu informacijske tehnologije mogli bi se razviti inovacijski potencijali hrvatskoga društva.⁵ Nadalje, spominje i Lay-ov članak o Ekološkoj bez/obzirnosti navodeći autorovo razmatranje odnosa između političkih elita i razvoja, u kojem za razvoj Hrvatske bi bilo potrebno da elite znanja/moći prihvate paradigmu održivog razvoja i tek tada postanu nositeljima održivog razvoja u globalizacijskom procesu.

⁵ Meštrović, Matko, Globalizacija i njene refleksije u republici Hrvatskoj, str: 283.

Autor navodi i mišljenje Stipića koji smatra da hrvatskim upravljačima izmiče bit problema s kojim je Hrvatska suočena u globalizacijskom procesu zbog parcijalnog i instrumentalističkog pristupa vođenja javnih poslova. Ivan Teodorović u članku *Tranzicijski proces u globalnoj okolini* razmatra procese prilagodbe malih tranzicijskih zemalja u globalnom okruženju. U procesima prilagodbe glavni problem malih tranzicijskih zemalja je pronalaženje učinkovitih odgovora na globalizacijske trendove kroz izbor pravilnih strategija razvoja.

Zbog toga je primarna strategijska zadaća izrada konzistentnih reformskih paketa mjera te brzina provođenja reformi. Teodorović usporednom analizom procesa reformi u tranzicijskim zemljama i stopama rasta (mjenjenih 38 EBRD indeksom rasta) ukazuje na specifičnosti hrvatskog modela tranzicije.

Rad Zvonimira Baletića, *Pogrešna koncepcija stabilizacije*, usmjeren je protiv i u nas dominantne, neoliberalne ideologije i teorije. Baletić se na teorijskoj razini zalaže za koncepciju J. M. Keynesa i doktrinu pune zaposlenosti u funkciji proizvodnje. Na temelju analize deset tranzicijskih godina autor uvjerljivo pokazuje da liberalizam svakako nije jedini mogući put izlaska iz krize. Na brojnim primjerima iz nedavne povijesti pokazuje destruktivnu ulogu globalnih financijskih institucija te analizira uvjete koji omogućuju da globalno financijsko tržište postane sredstvom ekonomske i političke dominacije. Autor smatra da je promašaj hrvatskoga stabilizacijskog programa uzrokovan neshvaćanjem stvarnih globalizacijskih procesa. U pokušaju prevladavanja recesije s početka devedesetih Hrvatska se sporazumom s MMF-om i Svjetskom bankom obvezala provoditi monetarističku politiku u uvjetima duboke depresije i visokog deficita u vanjskoj razmjeni. Time su potkresana krila dugoročnom uravnoteženju vanjske razmjene i uspješnom razvoju. Obrana cijena i tečaja znači odricanje od aktivne monetarne politike u podupiranju i poticanju razvoja i pristanak na posvemašnu financijsku ovisnost o središtima svjetskoga kapitala. Političke i umjetničke elite su u shvaćanju uloge i položaja kulture rascijepjene na dvije frakcije: nacionalističko-folklorističku i modernističko-kozmpolitsku.

Autor navodi da zbornik *Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj* je vrijedan doprinos teorijskom razmatranju utjecaja globalizacije na male zemlje koje zbog svoje veličine najčešće su osuđene na ulogu objekta u tom procesu.

Smatra da je i samo promišljanje i svijest o globalizacijskom procesu važan korak u pronalaženju adaptivnih rješenja za pritisak koji dolazi iz okruženja sustava.

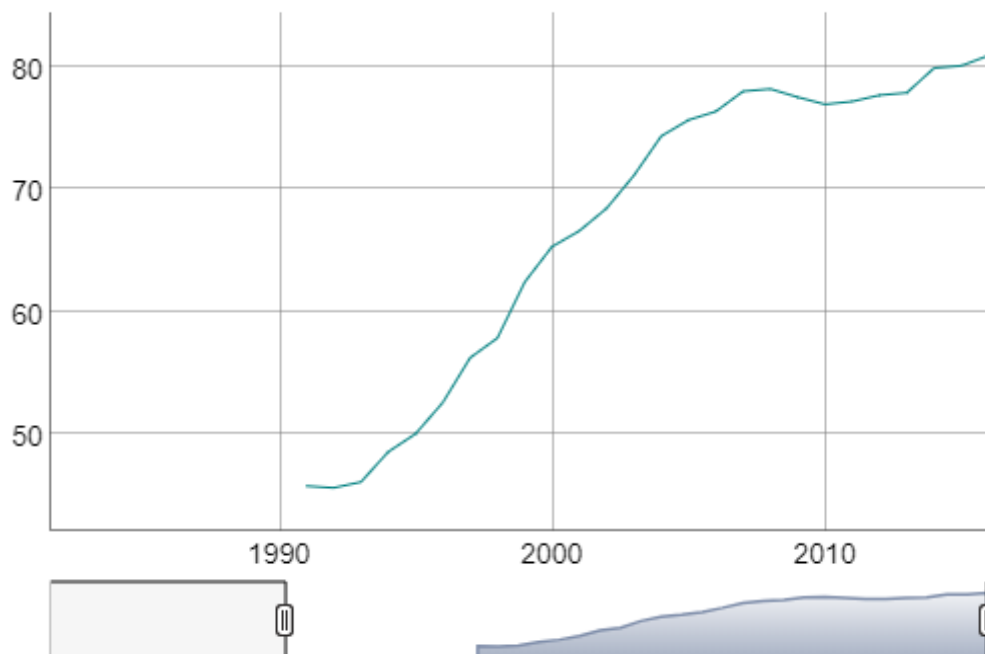
Izražava mišljenje da je jedina razvojna i komparativna prednost Hrvatske u globalizacijskom procesu vlastiti socijalni, kulturni i ljudski kapital i da uz pravilnu upotrebu može uhvatiti priključak s razvijenim zemljama⁶

5. Globalizacija u Republici Hrvatskoj

Danas u svijetu ne postoji država koja je imuna na učinke globalizacije. Od stjecanja neovisnosti Hrvatska je bila koncentrirana na ostvarenja međunarodnog priznanja, prilagodbu europskim standardima i integraciji u zajednicu zapadnih demokracija. Hrvatska je relativno mlada zemlja koja je bila zahvaćena ratom, što je dodatno otežavalo da se Hrvatska uhvati u koštac s fenomenom globalizacije.

U nastavku je prikazan grafikon indeksa globalizacije za Hrvatsku u razdoblju od 1991. – 2010. godine.

Grafikon br. 1: *Grafikon prikazuje indeks globalizacije za Hrvatsku kroz godine.*

Izvor: izrada studenta prema podacima: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

⁶ Meštrović, Matko, Globalizacija i njene refleksije u republici Hrvatskoj, str: 283.

Na grafikonu je vidljivo kako se globalizacija povećavala kroz godine. Vidimo da je 1991. godine indeks iznosio 44,77, 2000. godine iznosio je 65,3, dok je 2016. godine iznosio 80,9. Možemo zaključiti da je Hrvatska u neizbježnom procesu globalizacije, ne možemo taj proces zaobići, ali mu se trebamo prilagoditi na način da bude pozitivan omjer gubitaka i dobitaka. Hrvatska raspolaže potrebnom, političkom, gospodarskom, vojnom težinom koje su potrebna za savladavanje svih izazova na svim međunarodnim integracijama i globalnim inicijativama.

Upravo zbog toga, jedan od glavnih ciljeva vanjske politike Republike Hrvatske bio je ulazak u punopravno članstvo Europske unije. Hrvatska je podnijela zahtjev za punopravno članstvo 21. veljače 2003. godine, a službeni status kandidata za članstvo u EU dobila je 18. lipnja 2004. Pristupni progovori, koji su trebali započeti u ožujku 2005., odgođeni su, a kao uvjet za početak pregovora istaknuta je potpuna suradnja s Haškim sudom za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije. Pregovori su službeno otvoreni 3. listopada 2005. godine, nakon što je glavna haška tužiteljica potvrdila potpunu suradnju Hrvatske s Haškim sudom. 01. Srpnja 2013. Godine Republika Hrvatska postaje članica Europske unije.

Hrvatska se danas zajedno s europskom unijom, različitim programima suprotstavlja izazovima globalizacije.

a. Koristi za hrvatsku ulaskom u Europsku uniju

Članstvo u Europskoj uniji dodatno će olakšati izvoz hrvatskih proizvoda na tržište Unije, što za Hrvatsku predstavlja značajnu prednost budući da razvoj hrvatskog gospodarstva uvelike ovisi o izvozu hrvatskih proizvoda, koji se većinom plasiraju upravo na tržište Europske unije. Članstvom u Uniji Hrvatska postaje sastavnim dijelom njezinog unutarnjeg tržišta na kojem vrijede jednaka pravila za sve države članice. Time se osigurava veća mogućnost da kvalitetni hrvatski proizvodi budu konkurentni na europskom tržištu, a istodobno i da kvalitetni strani proizvodi budu stavljeni na hrvatsko tržište. Hrvatski gospodarstvenici imaju veće mogućnosti za izvoz, a krajnji potrošači pravo konačnog izbora proizvoda utemeljenog na njegovoj kvaliteti.

Hrvatska u ovom segmentu sloboda kretanja radnika imaju značajnih koristi od članstva u Europskoj uniji. Prema pravnim propisima Europske unije radnik koji se seli u drugu državu članicu — ima sva radna prava, socijalna prava i porezne

olakšice kakve ima matični radnik u državi primateljici dok je ondje u radnom odnosu. Ta prava uključuju i naknade za bolovanje, porodiljne dopuste, naknade za ozljede na radu, pogodnosti za osobe s posebnim potrebama, obiteljske dodatke kao i naknade za nezaposlene i mirovine. S tim u vezi primjenjivat će se direktno i pravila Europske unije o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti koja uklanjaju negativne posljedice migracije na pojedinca prilikom stjecanja ili korištenja određenih socijalnih prava. Kako bi se olakšala mobilnost na tržištu rada, Europska unija financira mogućnost traženja posla u svim državama članicama Europske unije putem internetskog portala »Eures«

Hrvatska je već ostvarila potpunu liberalizaciju kapitalnih kretanja. Prema Zakonu o deviznom poslovanju, potpuna liberalizacija kapitalnih transakcija nastupila je 1. siječnja 2011. Ta liberalizacija omogućava, primjerice, otvaranje računa u inozemstvu, odobravanje kredita ne rezidentima, unošenje i iznošenje gotovog novca iz zemlje bez ograničenja. Članstvo u Europskoj uniji imat će pozitivne učinke za sve sudionike financijskih tržišta, kao i za građane, poduzetnike, ulagače, odnosno korisnike financijskih usluga. Tako će slijedom daljnjeg ukidanja ograničenja kretanja kapitala hrvatski građani i poduzetnici imati veće mogućnosti izbora financijskih institucija s kojima žele poslovati, primjerice kod obavljanja platnog prometa.

Bolji poslovni uvjeti -cilj usklađivanja hrvatskog prava trgovačkih društava s europskim zakonodavstvom i novim tendencijama na ovom području je stvaranje takvih poslovnih uvjeta koji će svim domaćim poslovnim subjektima omogućiti da postanu relevantan i ravnopravan sudionik suvremenog gospodarskog svijeta. Usklađivanjem zakonodavstva ujedno se pokušava izbjeći pravna nesigurnost koja može predstavljati dodatnu zapreku poslovanju i investicijama.

Uvođenjem eura može se očekivati da će koristi od pozitivnih učinaka europske Ekonomske i monetarne unije imati i Hrvatska, napose nakon što uvede euro. Budući da Hrvatska već ostvaruje više od 60% vanjskotrgovinske razmjene sa zemljama Europske unije, samo pristupanje Europskoj uniji, a posebno kasnije uvođenje eura, olakšat će poslovanje našim poduzećima. Uvođenjem eura nestat će troškovi konverzije valute, olakšat će se usporedba cijena na tržištu, a to će pozitivno utjecati na razvoj konkurencije. Posebno važna korist uvođenja eura u Hrvatskoj je eliminacija valutnog rizika, koji je vrlo izražen i svojstven hrvatskom gospodarstvu. To

će pak značajno pridonijeti ukupno makrofinancijskoj stabilnosti u Hrvatskoj, omogućiti bržu konvergenciju kamatnih stopa u Hrvatskoj s onima u zemljama eurozone te potaknuti dinamičniji gospodarski rast.

Pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji prestaju mjere carinskog nadzora sa Slovenijom i Mađarskom, odnosno na granicama s njima nema više carinske službe, dok na granicama Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Srbijom postaju vanjske granice Europske unije na kojima se provode pojačane mjere carinskog i općenito graničnog nadzora.⁷

b. Uvođenje eura kao službene valute

Uvođenje eura kao službene valute strategije je Vlade Republike Hrvatske u kojoj se navode koriti koje će Hrvatska imati od uvođenja službene valute Europske unije. Uvođenjem eura Hrvatska će ostvariti koristi kao što su niže kamatne stope, smanjit će se rizik valutne krize, cijene će biti lakše usporedive itd.

Da bi država uvela euro, mora postići velik stupanj održive konvergencije čime se pokazuje da je u mogućnosti funkcionirati u monetarnoj uniji bez poteškoća. Za Hrvatsku je uvođenje eura realan i dostižan cilj, što potvrđuju makroekonomska kretanja, koja pokazuju da je ostvaren zamjetan napredak u smanjenju makroekonomskih neravnoteža. Konačan datum uvođenja eura još nije određen.

Glavna korist uvođenja eura je ukidanje valutnog rizika povezanog s tečajem kune prema euru. Valutnom riziku izloženi su svi ekonomski subjekti s neusklađenom valutnom strukturom imovine i obveza, te primitaka i izdataka, jer u slučaju promjene tečaja domaće valute dolazi do promjene u neto vrijednosti njihove imovine. Svi hrvatski sektori, osim banaka, imaju neusklađene valutne pozicije imovine i obveza te su izloženi valutnom riziku. Poduzeća, država, kao i dio stanovništva, imaju znatno veći iznos obveza u stranoj valuti u odnosu na imovinu u stranoj valuti, pa bi slabljenje tečaja kune na njih negativno utjecalo.

Uvođenjem eura u Hrvatskoj kamatne stope će se približiti razinama kamatnih stopa u euro području što povećava konkurentnost gospodarstva Republike Hrvatske. Kamatne stope na dug sektora ovise o više činitelja, najvažniji su rizik zajmoprimca,

⁷ Citat: Butković, Hrvoje, Hrvatska i Europska unija, Institut za međunarodne odnose, 2011. Zagreb str: 56.

rizik države u kojoj zajmoprimac i banka posluju, trošak izvora sredstva i marža koju banka određuje i ugrađuje u kamatnu stopu. Zato uvođenje eura bi pozitivno utjecalo na te činitelje jer bi pogodovala poboljšanju uvjeta financiranja domaćih sektora. Ne možemo znati kakva će biti razina kamatnih stopa u Hrvatskoj nakon uvođenja eura, ali možemo predvidjeti da će biti niža nego što bi bila u slučaju da Hrvatska zadrži vlastitu valutu. Uvođenjem eura otvaraju se dodatni prostori za smanjenje kamatnih stopa banaka. Postojeći instrumenti monetarne politike HNB-a zamijenit će se istovrsnim instrumentima ESB-a, čime će se regulatorni trošak za banke znatno smanjiti. Stopa obvezne pričuve, koja trenutačno iznosi 12%, nakon uvođenja eura izjednačit će se sa stopom ESB-a, koja iznosi 1%, uz izmjenu obuhvata. Ukinut će se obveza održavanja minimalno potrebnih deviznih potraživanja, koja trenutačno iznose 17% ukupnih deviznih obveza.

Uvođenje eura smanje se rizik nastajanja valutne krize. Vlastita mala valuta u otvorenoj ekonomiji sa sobom nosi rizik izbijanja valutne i bankovne krize. Krize nastaju u slučaju izraženog pritiska na tečaj domaće valute, koja prisiljava središnju banku da smanjuje međunarodne pričuve i povećava domaće kamatne stope ako želi očuvati stabilan tečaj ili u suprotnom dolazi do slabljenja, odnosno deprecijacije domaće valute – kune.

Uvođenjem eura nestat će transakcijski (mjenjački) troškovi zamjene kuna u eure i obrnuto. Ti troškovi proizlaze iz razlike kupovnog i prodajno tečaja te naknada i provizija banaka i mjenjačnica pri obavljanju konverzije, uključujući i konverziju kartičnih transakcija iz eura u kune pri korištenju platnih kartica hrvatskih izdavatelja u državama euro područja.

Očekuje se pozitivan učinak uvođenja eura na turističku djelatnost. Malobrojna istraživanja o ovoj temi uglavnom upućuju na pozitivnu vezu zajedničke valute i turističkih pokazatelja, a negativna veza pokazala se tek kod cjenovno jako osjetljivih tržišta kojima je porast cijena usluga povezanih s turizmom nakon uvođenja eura narušio konkurentnost. U slučaju Hrvatske možemo očekivati da bi zbog veličine turističkog sektora, visoke orijentacije prema tržištima euro područja i prostora za podizanje kvalitete koja bi mogla opravdati eventualni rast cijena ipak trebali prevladati pozitivni učinci.

Također, zajednička valuta trebala bi pogodovati privlačenju inozemnih izravnih ulaganja smanjenjem tečajnih neizvjesnosti i ostalih neformalnih prepreka ulaganjima.

Uvede li Hrvatska euro kao nacionalnu valutu u potpunosti će izgubiti samostalnu monetarnu i tečajnu politiku. Umjesto toga, HNB će zajedno s ostalim nacionalnim središnjim bankama Euro sustava sudjelovati u vođenju zajedničke monetarne politike ESB-a. Zamjene li hrvatske kune eurom, Hrvatska će izgubiti nacionalnu valutu kao simbol suvereniteta i nacionalnog identiteta države.

Hrvatska je dosegla relativno visok stupanj konvergencije dohotka i cijena te bilježi dugu povijest niske i stabilne inflacije. To ponajbolje potvrđuje usporedba dosegnute razine dohodaka i cijena između Hrvatske i novih država članica euro područja u trenutku njihova pristupanja tečajnom mehanizmu. Kada je riječ o kriterijima nominalne konvergencije, Hrvatskoj je donedavno najveća prepreka bio kriterij održivosti javnih financija, odnosno javni dug. Međutim, od 2015. fiskalni pokazatelji za Hrvatsku značajno su se popravili pod utjecajem mjera fiskalne konsolidacije i gospodarskog oporavka. Daljnja opredijeljenost fiskalne politike za postizanje uravnoteženog proračuna trebala bi osigurati nastavak smanjivanja javnog duga zadovoljavajućom dinamikom. U tom smislu Hrvatska bi ubrzo nakon pristupanja tečajnom mehanizmu mogla zadovoljiti sve formalne kriterije za uvođenje eura.

c. Europa 2020

Globalni izazovi svakim danom sve više i više rastu. Utjecaj globalizacije na Europsku uniju je jasan. Strategija Europa 2020 je 10-godišnja strategija koju je 3. ožujka 2010. predložila Europska komisija za unapređenje gospodarstva Europske unije. Cilj mu je "pametna, održiva i inkluzivna rast" uz veću koordinaciju nacionalne i europske politike.

Glavni ciljevi ove strategije su:

- povećati stopu zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 64 godine sa sadašnjih 69% na najmanje 75%.
- postizanje cilja ulaganja 3% BDP-a u istraživanje i razvoj, naročito poboljšanjem uvjeta za istraživanje i razvoj ulaganja od strane privatnog sektora i razvijanje novog pokazatelja za praćenje inovacija

- smanjiti emisiju stakleničkih plinova za najmanje 20% u usporedbi s razinama iz 1990. godine ili 30% ako su uvjeti točni, povećati udio obnovljive energije u finalnoj potrošnji energije na 20% i postići povećanje energetske učinkovitosti od 20%.
- smanjiti udio ranog napuštanja škola na 10% od sadašnjih 15% i povećati udio stanovništva u dobi od 30 do 34 godine koji su završili tercijarno obrazovanje s 31% na najmanje 40%.
 - Smanjiti broj europskih stanovnika koji žive ispod nacionalnih linija siromaštva za 25%, podizanjem 20 milijuna ljudi iz siromaštva.

Pametnan rast predstavlja:

unaprjeđenje učinkovitosti Europske unije u obrazovanju kroz poticanje građana na učenje i unaprjeđenje njihovih vještina, stvaranje novih proizvoda i usluga koji stvaraju rast i radna mjesta i pomažu prepoznavati društvene izazove, korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija u digitalnom društvu.

Održiv rast uključuje:

izgradnju ekonomije s konkurentnim gospodarstvom i održivom uporabom resursa s malim emisijama ugljika, zaštitu okoliša i sprečavanje gubitka bio raznolikosti, iskorištavanje Europske tehnološke naprednosti u novim zelenim tehnologijama i proizvodnim metodama, uvođenje učinkovitih pametnih električnih mreža, iskorištavanje mreža europskih razmjera za dodatnu komparativnu prednost, poboljšanje poslovnog okruženja, posebice za male i srednje poduzetnike, i potpora potrošačima u donošenju informiranih odluka na tržištu.

Uključiv rast obuhvaća:

povećanje stopa zaposlenosti, posebice za žene, mlade i starije radnike, pomoć ljudima svih dobi u predviđanju i upravljanju promjenama kroz ulaganje u znanja i vještine, suvremenjivanje tržišta rada i sustava socijalne sigurnosti, te osiguranje dosega rasta u svim dijelovima Europske unije.

Iako Europska unija nije savršena i što su u njenom razvoju prisutni negativni efekti globalizacije među svim skupinama zemalja. Zemlje koje rade zajedno bolje su od onih koje ne rade zajedno ili su u ratu. Preostaje za vidjeti na koji će se način u budućnosti Hrvatska , zajedno s europskom unijom boriti s novim izazovima globalizacije.

ZAKLJUČAK

Iz ovog završnog rada možemo zaključiti da je globalizacija sveprisutna u društvenom, političkom, kulturnom i ekonomskom području. Republika Hrvatska je mala zemlja koja nema utjecaj na globalizaciju, nego joj se mora prilagoditi. Globalizacija postala je poznata krajem 20. stoljeća. Proces globalizacije ne zahvaća sve zemlje jednakom snagom, nego zemlje koje su razvijenije postaju još razvijenijim, dok one zemlje koje nisu razvijene i dalje zaostaju u razvoju. Globalizacija predstavlja novi val promjena u gospodarstvu, društvu, tehnologiji zemalja. Globalizacijski procesi razvijali su se brže i još uvijek se razvijaju brzo, nego što je to bilo u vrijeme industrijske revolucije kad su se događale promjene, ali jako polako su se razvijale. Formalna definicija globalizacije glasi „ proces otvaranja i liberalizacije finansijskih i nacionalnih tržišta te njihova prilagodba u globalno tržište. „ Proces globalizacije stvara sve intenzivnije odnose među ljudima, stvara uvijete za stalna ulaganja u obrazovanje, tehnologiju, razvoj. itd.

Globalizacija za sobom nosi pozitivne, ali i negativne učinke na svijet. Pozitivni učinci globalizacije se mogu svesti na brži ekonomski rast, puna zaposlenost, novi proizvodi, odsustvo inflacije. Negativnim učincima globalizacije se smatraju problemi zaposlenosti i socijalna skrb.

Utjecaj globalizacije na Republiku Hrvatsku je očit. Odgovor na globalizaciju je pristupanje Hrvatske u Europsku uniju. Vidljivo je kako se globalizacija u Hrvatskoj povećavala kroz godine. Prema istraživanju Švicarske konfederacije Hrvatska se nalazi na 25. mjestu, mjereno je na razini svijeta. Hrvatska se trenutno nalazi u neizbježnom procesu globalizacije kojem se mora prilagođavati, odgovor na taj proces je postalo pristupanje Europskoj uniji koja je stvorena pod pritiskom velikih svjetski sila, kako bi se europske zemlje mogle ujediniti i konkurirati na tržištima. Pristupanje Europskoj uniji ima brojne pozitivne učinke, ali i negativne kao što je velika nezaposlenost u Hrvatskoj. Globalni izazovi su svakim danom sve veći i više rastu, te Europska unije osmislila strategiju „Strategija Europa 2020“ 10-godišnja strategija za unapređenje gospodarstva Europske unije. Cilj te strategije je pametan, održiv rast uz veću koordinaciju nacionalne i europske politike.

Proces globalizacije smatram negativnim jer on je zapravo doveo do velike ekonomske krize iz koje moramo izvući ono najbolje što bi trebalo shvatiti kao

izazov, a politika države bi trebala biti bolja. U procesu globalizacije ne bi trebali stajati sa „strane“ nego na te izazove potrebno je odgovarati. Danas se procesu globalizacije diljem svijeta sukobljavaju u antiglobalisti, te česti odgovori na globalizam su nacionalizam, patriotizam s ciljem da se u većoj mjeri očuvaju nacionalne i kulturne posebnosti te da se donekle zaštiti ekonomska neovisnost. Smatram da je potrebna reforma cjelokupnog sustava i politika koja će omogućiti ravnopravan rast, jer ovako s jedne strane imamo one koji uživaju prednosti globalizacije, a s druge strane one siromašne koji postaju još siromašniji.

LITERATURA

Knjige:

1. Veselica Vladimir, Globalizacija i nova ekonomija, Zagreb 2007. god.
2. Meštrović Matko, Globalizacija i njen refleksije u republici Hrvatskoj, Ekonomski institut, zagreb 2001.
3. Lončar Jelena, Globalizacija pojam, nastanak, trendovi rezvoja, Školska knjiga, Zagreb
4. Galović Tomislav, Putevima krupnog kapitala i globalizacije, Znanstvena knjiga – prvo izdanje

Internetski izvori:

2. Globalizacija i njen refleksije u Hrvatskoj,
<https://hrcak.srce.hr/file/158282> (pristupljeno, 13.08.2019.)
3. Korsiti hrvatske ulaskom u europsku uniju,
<https://pt.slideshare.net/drakic/sto-donosi-clanstvoeuzaweb> (pristupljeno, 13.08.2019)
4. Strategija uvođenja eura, <https://euro.hnb.hr/> (pristupljno, 13.08.2019.)
5. Europa 2020, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_hr (pristupljeno, 13.08.2019.)
6. Globalzacija u turizmu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:048130>, (pristupljno, 10.08.2019.)

Popis grafikona:

Grafikon 1: *Grafikon prikazuje indeks globalizacije za Hrvatsku kroz godine*